

BİLECİK VE ÇEVRESİNDE YUNAN MEZALİMİ

Doç. Dr. ALİ SARIKOYUNCU

1830 yılında Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan Yunanistan'ın, bir türlü tatmin edilemeyen, özellikle Anadolu'ya yönelik istekleri vardı. Bu yüzden Yunanlılar, her fırsatta Osmanlı Devleti'nin en zayıf zamanlarında bu isteklerini gündeme getirmeyi hatta imparatorluğun bu zayıflık anını kollamayı milli bir görev saymışlardı¹.

Onların bu politikalarının sebebi: bir ayağı Asya'da bir ayağı da Avrupa'da olan büyük Yunanistan'ı kurma gibi tarihi bir ideale sahip olmalarıdır. Megalo İdea olarak bilinen bu ideale göre Yunanistan'ın sınırları doğuda Anadolu ortalarından, kuzeyde Karadeniz'in Kırım'ı da içine alan kuzey kısımlarından ve Karpat dağlarıyla Tuna nehrine kadar uzanıyordu. Batı ve güney sınırları ise, Adriyatik ve Akdeniz'den geçiyordu².

Belirtilen tarihi idealini gerçekleştirmek gayesiyle, her siyasi buhrandan faydalanmasını bilen Yunanistan için I. Dünya savaşı iyi bir fırsattı. Zaten savaşın devam ettiği günlerde İtilaf devletlerinin de Yunan ordusuna olan ihtiyaçları artmıştı. Nitekim İngiltere Dışişleri Bakanı Lord E. Edward Grey 11 Ocak 1915 tarihinde Yunanistan yöneticilerine bir teklifte bulundu. İngiliz Bakan bu teklifinde, Sırbistan'a yardım şartıyla Anadolu kıyılarından hatırı sayılır bir kısmın Yunanistan'a bağışlanabileceğini söz verdi³. İngiltere 12 Nisan'da da müttefikleri adına "Yunanistan'a Türkler'e karşı savaşa katılma bedeli olarak Ocak'ta vaadedilen Aydın vilayeti dahilindeki araziye garanti etmeye hazır olduklarını" bildirdi⁴.

Yunanistan Başbakanı Venizelos hemen savaşa girmek taraftarıydı. Ancak Almanya taraftarı olan Kral Kostantin savaşa girmekte çekingen dav-

¹ Aktar, Yüce: "Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Geleneksel Politikalarında Temel Yaklaşımlar, 3. Askeri Tarih Semineri Türk Yunan İlişkileri, Ankara, 1986, s. 1.

² Yunanistan'ın bu sınırları aynı zamanda Etniki Eteryada adlı cemiyetinde ilk kurucularından olan şair Rhigas tarafından resimlenerek bastırılıp dağıtılmıştır. Yusuf Akçura, *Osmanlı Devletinin Dağılıma Devri*, İstanbul, 1940, s. 19.

³ *Türk İstiklal Harbi*, C. 2/1, Genelkurmay Basımevi Ankara 1963, sl 3; Yuluğ Tekin Kurat, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması*, Kalite Matbaası, Ankara 1 976, s. 33.

⁴ Jaeschke, Gotthard: *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, Ank. 1960. s. 60.

ranıyordu. Bu durum, Yunanistan iç politikasında bir buhran bile doğurmuştu⁵. Sonunda yönetimi eline geçirmeyi başaran Venizelos 11.6.1917'de Yunanistan'ı savaşa soktu⁶.

Bu şekilde Yunanistan, İtilaf devletleri yanında savaşa girmenin karşılığı olarak, daha önce hayal etmiş oldukları toprakları kazancaktı⁷. Zaten, Yunan Başbakanı ülkesini savaşa sokarak vaad edilen tazminata hak kazanmıştı. Nitekim İzmir ve çevresinde İtilaf devletlerinin emniyet ve selametlerini tehdit eden hiç bir şey olmamasına rağmen, Mondros Mütarekesi'nin 7.maddesi gereğince 15 Mayıs 1919'da silahlı Yunan kuvvetleri İzmir'e çıkarıldı⁸.

İzmir'e ayak bastıkları ilk gün, yirmisi subay olmak üzere şehrin ileri gelen bazı kişilerini şehit eden Yunanlılar⁹ hemen sonraki günlerde de bu cinayetlerini devam ettirerek, pekçok masum kişiyi öldürdüler. Türk evlerine hücum ile ırz, mal, tecavüzlerine kalkıştılar. 11 Eylül de ise İzmir'de yangın çıkardılar. Daha sonra aynı zulümler Aydın, Nazilli, Menemen, Bergama, Manisa, Eskişehir, Bursa, Kütahya, Afyon ve Uşak'ta da görülmüştür¹⁰. Bu arada Bilecik ve çevresi halkı da Yunan zulmü ile karşılaştılar. Zira Yunanlılar, 8-4 Ocak 1921 arası 3 gün, 24 Mart 1 Nisan 1921 arası 8 gün, 12 Temmuz 1921- 6 Eylül 1922 arası da 14 ay 25 gün süreyle Bilecik ve çevresini işgal etmişlerdir. Büyük Taarruzla düşmana son ve kati darbe indirildikten sonra, 4 Eylül 1922'de Bozüyük ve Söğüt, 5 Eylül 1922'de Pazaryeri. 6 Eylül 1922'de de Bilecik düşman işgalinden kurtarılmıştır. Yunan askeri diğer işgal ettikleri köy, kasaba ve şehirlerde olduğu gibi çalışma alanımız olarak belirlediğimiz yörede de-Bilecik İl Merkeziyle, Bözüyük, Pazaryeri ve Söğüt ilçeleri-pek çok insanlık dışı davranışlarda bulunmuşlardır.

⁵ Bayur, Yusuf Hikmet: *Türk İnkılabı Tarihi*, C. III/2, TİK Basımevi, Ankara 1973, s. 19-194-206-210.

⁶ *Türk İstiklal Harbi*, C. 2/1, s. 13.

⁷ Yunanistan; Onikiada, Kıbrıs, Batı Anadolu'nun kuzey kıyılarını ve Trakya'yı istiyordu (G. Jaeschke, a.g.e., s. 50).

⁸ Salışık, Selahattin: *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri Tarihi ve Etnik Eteryası*, İstanbul 1968 s. 273. Ayrıca bu konuda daha fazla bilgi için bkz., Yuluğ Tekin Kurat, "Batılı Kaynakların Işığında İzmir'in İşgali Sorunu" *VII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 5-29 Eylül 1970, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt: II, TİK, Ankara 1973 s. 842-853*.

⁹ *Harp Tarihi Vesikalar Dergisi*, Sayı: 37, Vesika 907. Ankara 1961. İzmir'in işgalinin birinci günü Türk ölü ve yaralı sayısı ise 300 ile 400 arasındadır. (Documents: On British Foreign Policy (First Series), Cilt: 2, s. 241).

¹⁰ Yücel Özkaya "İzmir'in İşgali'nin Anadolu'daki Tepkileri, *Atatürk Yolu*, Yıl: 1, Sayı: 1 (Mayıs) 1988, s. 66-67. Ayrıca bu konuda daha fazla bilgi için bkz., Kadir Mısıroğlu, *Yunan Mezalimi*, İstanbul 1970, s. 178-253.

Hatıralardaki bilgi ve belgelerin yanı sıra, arşivler de bu konudaki belgelerle doludur. Bu arşivlerden birisi de Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı arşividir. İşte çalışmamızın kaynağını bu arşivdeki belgeler teşkil edecektir. Başka bir ifadeyle, anılan arşivde rastladığımız belgelerin ışığı altında çalışma alanı olarak tesbit ettiğimiz yöredeki Yunan zülmü incelenecektir. Bu arada azınlıkların faaliyetlerinden de söz edilecektir.

A. BİLECİK MERKEZİ İLE MERKEZE BAĞLI KÖY VE KASABALARDA YUNAN MEZALİMİ

Bilecik merkezi ile merkeze bağlı köy ve kasabalardaki Yunan mezalimiyle ilgili rastladığımız ilk belge, 25 Ocak 1921 tarihini taşımaktadır. Bu belge, Batı Cephesi Askeri Polis Teşkilatı¹¹ Başkanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey tarafından hazırlanmış bir rapordur. Batı Cephesi Komutanlığına gönderilen bu raporda; Bilecik'in 1. işgali ve bu esnadaki Yunan vahşetinden şöyle söz edilmektedir:

“1. Bilecik 13.1.1337 (1921) tarihinde bilahadise (olaysız) işgal edilmiştir.

2. Bilecik'te ufak tefek çapuldan gayrı birşey olmamıştır. Bu da düşmanın namuskârane hareketinden ileri gelmiyor. Ancak Bilecik'i işgal ettikten sonra bütün kuvvetleriyle meydan muharebesine ilerlemesinden ve avdetinde de şahri gayet acele tahliye etmesinden münbaistir (kaynaklanmıştır). Düşman Söğüt'ten Yenişehir'e kadar güzergâhında tesadüf ettiği köyleri pek ziyade zarara giriftar etmiştir (uğratılmıştır).

Köylülerin mevaşi ve hayvanatını (koyun ve sığırlarını) sürüp götürmüştür. Köyler meyanında (arasında) “Yeniköy'ün hali cidden calib-i rikkat (acıma hissi uyandırıcı) ve teessürdür (üzüntü vericidir). Yeniköy'de canlı bir kedi dahi görülmemiştir. Köylü elleri koynunda başına gelen felakatin tesiriyle müterafık üzüntüyle karışık bir neşe ile askerlerimizi karışladılar ve onların ayaklarını öpmek ve göz yaşlarını akıtmak suretiyle beyan-ı hoş amedi eylediler (hoşgeldiniz dediler). Söğüt'ten Bilecik'e güzergâhta öbek öbek tavuk tüyleri görülmüştür.

3. Bilecik İstasyonu karşısındaki “Aşağı Köy”de tesadüf ettiğim feci manzara pek rikkat-engiz (acıklı) idi. Bütün evler yağma edilmiş, hayva-

¹¹ Bu teşkilat, ordu gerisi mıntıka ve ordu içinde düşmanın casushuk ve propaganda faaliyetlerini, gizli teşkilat kurma çalışmalarını önlemek ve karşı istihbaratı gerçekleştirmek maksadıyla kurulmuştur. (Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi*. Ankara 1992, s. 259). Temmuz 1920'de kurulan ve teşkilat hakkında daha geniş bilgi için bkz., Hamit Pevlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratı'nda Askeri Polis Teşkilatı*, Ankara, 1992, s. 1 vd.

nat sürülmüş, köylüler soyulmuş, köyün muhtarı süngü darbeleriyle şehit edilmiştir. Yetmiş yaşında olan bu masumun naaşı oda içerisinde hercümerç (karmakarışık) edilmiş eşya ve erzak arasında bulunmuştur.

4. Söğüd'ün köylerinden "Kızılsaray"dan üç kızın bikrini izale etmişlerdir.

5. Bilecik'in istasyon binası, anbar ve memurin binaları kâmilen yanmıştır.

6. Düşmanın köylerde yaptığı yağmalara yerli Hristiyanlar kılavuzluk edip karıları, kızları ile beraber islam köylerine gelerek eşya topladıkları tahkikat neticesinden anlaşılmıştır.

7. Yağma ve garete (çapula) iştirak eden Hristiyanlar Yunan ordusuyla beraber buradan çekilmişlerdir.

8. Bilecik Yenişehir Şosesi üzerindeki Osmaniye Köyü'nü kâmilen ihrak etmişlerdir (yakmışlardır)¹².

Yunanlılar, belirtilen insanlık dışı davranışlarını Bilecik'in II. işgali esnasında daha da şiddetlendirmişlerdir. Bu cümleden olarak, Mutasarrıf Salih Bey'in Batı Cephesi Komutanlığı'na gönderdiği 14 Nisan 1921 tarihli raporunda onların yaptıkları şu cümlelerle dile getirilmektedir:

"Bilecik Kasabası'nda 1800 hane ve 330 dükkan ve 18 han ve dört hamam ve iki tekke ve bir mescit ve sekiz cami-i şerif ve iki ipek fabrikası ve dokuz fırın ve altı emâkin-i amiriye (devlet dairesi) ve iki medrese muhterik olmuştur (yanmıştır). Zükûr ve inas (Erkek ve kadın) yirmi iki nüfus muhterikân (yanarak) şehit ve sekiz mahnuken (boğularak) şehit ve beş mecruhen (yaralanarak) şehit¹³ ve yirmi bir izale-i bikr (kızlığı bozma) ve elli iki fiil-i şeni (ırzına geçme) ve on sekiz iskat-ı cenin (çocuk düşürme) vardır. Bilecik'in... (okunamadı) Karyesi'nde 41 hane, 12 samanlık ve bir cami ve iki mektep ve Çakırpınar Karyesi'nde on bir hane ve Cumali Karyesi'nde sekiz samanlık ve Kepurlar Karyesi'nde bir hane, altı samanlık ve Mahan Karyesi'nde otuz yedi hane ve Seloz Karyesi'nde on iki hane yakılmıştır. Çukurviran Karyesi'nde bir kişi şehit edilmiştir. Küplü'nün Aşağı Karyesi'nde, bir cami, bir mektep, elli hane İslam mahallesi ve Yeniköy'de tamamen bir mektep, bir cami ve yüz otuz hane ve Beğtimur Kar-

¹² ATASE Arş; Kl: 681, D: 120, Fh: 15; *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Sayı-093 (Ocak 1992) s. 137-138.

¹³ Bu şekilde şehit edilenlerden birisi de Bilecik Müftüsü Mehmet Nuri Efendi'dir (ATASE Arş, Kl: 687, D: 141, Fh: 62).

yesi'nde iki hane yakılmıştır. Abbaslık Karyesi'nde dört şehit, bir mecruh ve Şükraniye Karyesi'nden iki, Esirkurt Köy'nden iki, Beğtimur Karyesi'nden dört şehit ve Yeniköy'den üç şehit vardır. Küplü Kasabası'ndaki Velüyittin Paşa Cami-i şerifi minberi bittahrip derununda hiç bir şey kalmamak üzere ayakları altına almışlardır. Pazarcık'ın Gümüsdere Karyesi 150 hane kâmilen ve Karaköy'de on iki hane yakılmıştır. Pazarcık Kasabası'nın Emir-i atik Mahallesi Muhtarıyla ahalisinden üç kişi şehit etmişlerdir. Şenişehir Kasabası'nda kırk dükkân ve kahvehane, bir mescit, bir mektep sekiz hane ihrâk, on hane ile bir cami ve bir fırın top mermisiyle tahrip edilmiştir. Menteşe, Kabaçınar, Toprakocak ve Dereköy, Karacaali, İncepınar, Boğazköy, Ciladak, Koyunhisar Karyeleri ve Ümran Çiftliği kâmilen ihrâk edilmiştir. Akçapınar Karyesi'nde zükûr ve inas on kişi kadar şehit vardır. İnegöl Kazası'nın Rüşdiye ve Mamure Köyleri yakılmıştır. Memeleri kesilip duvara yapıştırılmak ve ırzları pâyâm edilmek (ayaklar altına alınmak) suretiyle on beş kadın kesilmiş ve yetmiş seksen yaşlarında on bir ihtiyar da şehit ve dokuz masum çocuk doğranmıştır. Erkek, kadın, çocuk olmak üzere yirmi beş yaralı da taht-ı tedavidedir (tedavi altındadır). Bilecik'in Yarhisar Nahiyesi Merkezi İlyas Bey Karyesi'nde 36 hane 21 samanlık, 3 fırın, Okluca Karyesi'nde bir hane bir samanlık, Kınık Karyesi'nde bir hane, Erkoca hanesinde beş hane ve Kendirli Karyesi'nde bir hane ve Hasandere Karyesi'nde dört hane yakılmıştır. İlyasbey'de üç, Kınık'ta bir, Erkoca'da yirmi beş fi'l-i şeni, bu köyde başkaca da on iki izaleqi biker vardır. Söğüt Kazası'ndan alınacak mâlûmat başkaca arz olunacaktır. Ahaliden şehit edilen mihtar-ı hakikinin tayini zaman mütevakkıf (bağlı) olmakla arz edilen miktar ahalice malum olan ve kasaba, köy civar ve derununda şehit edilen miktar olduğu ve ahaliden götürdüğü insanların hayat ve mematları (yaşayıp, yaşamadıkları) meçhul bulunduğu maruzdur"¹⁴.

Yukarıda belirtilenlerden başka Bilecik ve çevresinde görülen Yunan vahşetinden tespit edebildiklerimiz (Bilecik Merkezine bağlı) bucak bucak ve köy köy şöyledir.

KEPİRLER KÖYÜ (BİLECİK MERKEZİNE BAĞLI)

Köy heyetinin 1 Nisan 1921 tarihli tutanağına göre; Yunan askerleri bu köyden, 638 koyun-keçi, 38 öküz, 16 manda, 41 inek, 21 beygir, 18 merkep, hesapsız tavuk ve yumurta toplamışlardır. 214 kile arpa ile birlikte buldukları saman ve otları da götürmüşlerdir. Bu arada bazı evlerde san-

¹⁴ ATAŞE Arş. Kl: 686, D: 136, Eh: 1-43-44-45-46; *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Say: 93 (Ocak 1992) s. 165-166.

dıkları kırarak bir hayli kıymetli eşyayı almışlardır¹⁵. Para vermeleri için köy halkını baskı yapmışlar, parasını vermek istemeyen Molla oğlu Ahmet Onbaşıyı kesmeye kalkışmışlardır. Türk askerinin çabuk yetişmesi sayesinde köy yakılmaktan kurtarılmıştır¹⁶.

ÇAYIPPINAR KÖYÜ (BİLECİK MERKEZİNE BAĞLI)

Bilecik Tahkik Heyetinin 14 Nisan 1921 tarihli raporuna göre, Yunan askerleri bu köy de 11 ev ve 8 samanlık yakmışlardır. Ayrıca köyde 18 merkez, 180 sığır, 100 koyun-keçi, 1000 kile buğday, 900 kile arpa ile birlikte 20 000 lira değerindeki kıymetli eşyayı almışlardır¹⁷.

DEREŞEMSETTİN KÖYÜ (BİLECİK MERKEZİNE BAĞLI)

Bilecik Tahkik Heyetinin 12 Nisan 1921 tarihli raporuna göre, Yunan askerlerinin bu köyden aldıkları hayvan, mal, para ve kıymetli eşya şöyledir:

60 sığır, 25 merkep, 2560 kile arpa, 60000 lira para ile 100 000 lira değerinde kıymetle eşyadır¹⁸.

PELİTÖZÜ KÖYÜ (BİLECİK MERKEZİNE BAĞLI)

Bilecik Tahkik Heyetinin aynı tarihli (12 Nisan 1921) raporunda Yunan askerinin bu köyden 67 000 lira değerindeki kıymetli eşya ile birlikte 130 koyun-keçi, 2 merkez ve 38 arı kovanını aldığı belirtilmektedir¹⁹.

KÜPLÜ BUCAĞI

Nahiye halkının ileri gelenlerince tanzim edilen 11 Nisan 1921 tarihli tutanakla Küplü'de yerli Rumların ve Yunan askerinin yaptıkları şöyle belirtilmektedir:

“Düşman Mart'ın 24. günü Küplü'ye girmiştir. Kasabada Müslüman namına kimse kalmamış geri köylere gitmişlerdi. Kalan bir kaç kişi de Başköy, Beydimir köylerine çekilmişlerdi. Düşman ile beraber Küplü'nün evvelki işgalinde kaçmış olan Rumları ile birlikte Bursa havalisi Rumları da Küplüce'ye gelmişler. Boş, sahipleri çekilmiş bir halde bulunan evleriyle

¹⁵ Bilecik tahkik heyetinin 12 Nisan 1921 tarihli raporuna göre, bu eşyanın kıymeti 40 000 liradır (ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 1-27).

¹⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1.

¹⁷ ATASE Arş. Kl: 686, D: 686, D: 136, Fh: 1-24.

¹⁸ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-27.

¹⁹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-27

dükkanlarını o gün hatta gecesi yakmaya başlamışlar, işlerine yarayacak eşyayı aşırılmışlar. Bazısı da tamamen tahrip edilmiştir. Evlerin pencere ve çerçevelerini hatta döşemelerine varıncaya kadar kırıp parçalamışlar, kırılması kabil eşya namına bir şey bırakmamışlardır. Cami'nin büyük kilimini haliyle nakil edemedikleri için parçalamak suretiyle yani dörtbeş parça ederek otomobille aşırılmışlardır. Cami'nin minberi, levhaları, şerifeleri yıkılıp tahrip edilmiştir. Medrese'nin kütüphanesi sokaklara dökülmüş, sokakları, meydanları kitap yapraklarından geçilmez bir hale getirmişlerdir. Mahalle ve Çarşı Camilerinden her ikisinin camları, levhaları, avizeleri parçalanmıştır. İçlerine pislemek, Kur'an-ı Kerimleri parçalamak ve ayak altında çiğnemek ve abdesthanelere (tuvaletlere) atmak gibi adilikleri izhar etmişlerdir... İfa edilen vahşet ve vecayi hakkında ne söylense hakikat-ı vakayı tamamiyle teşri edemeyeceğini beyan iş bu mazbatamız arz ve takdim kılındı"²⁰.

Diğer taraftan Bilecik Tahkik Heyetinin 17 Nisan 1921 tarihli raporundaki cetvelde Küplü'den 311 kişinin Yunan zulmüne maaruz kaldıkları gösterilmektedir. Dağılım ise şöyledir:

İzale-i bikir: 17, Fiil-i Şeni: 64, Şehit: 34, Yaralı: 25, Gaip: 25 işkence edilen: 20, Beraber götürülen: 120'dir.

Ayrıca raporda;

"1- Küplülerin kısmı azam fiil-i Şeni ve izale-i bikr vakaasına ketüm ediyorlar. Binaenaley cetvelde gösterilen miktara bir buçuk müslü zam etmek hakikatı ancak gösterilir.

2- Mezalim pek fecidir. *Akçabıkar* karyesinden bir zavallı kadının ırzına taaruz eden deli bir Yunanlı habis şehvanesini teskin ettikten sonra... şehit etmek suretiyle vahşet ve denaiyetini göstermiştir.

3- Papatya karyesinden dört mazlum köylüyü para tehdidiyle kollarını bağladıktan sonra üzerlerine yaylım ateşi açarak üçünü şehit etmişler.

4- Akdere karyesinden Nebioğlu Mehmet Ağa namında bir köylüyü para tehdidiyle sırtını, göğsünü kızarmış yağ ile yakmışlardır.

5- Rüstem karyesinden Said oğlu Kadir, Muhtar Osman Ağa bacaklarından ağaca asmak suretiyle işkence edilerek para talep edilmiştir.

6- Adları meçhul dört mazlumu kılavuz olarak kullandıktan sonra başlarına tüfenk dipçığı ile parçalamak suretiyle *Akçabıkar* karyesinde şehit edilmişlerdir" denilmektedir²¹.

²⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-73.

²¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-73.

KÜPLÜ-AŞAĞIKÖY

Köy İhtiyar heyetince tanzim edilen 12 Nisan 1921 tarihli tutanakta belirtildiğine göre, köyün I. işgali sırasında halkın gözönünde Muhtar Hasan Efendi öldürüldüğü ve bir kaç kişi de para için kesmeye yatırıldığından köylü düşman gelmeden önce harp sahası dışına kaçmıştır. I. işgal sırasında köylünün tüm koyun-keçi sığır ve merkep gibi hayvanları götürüldüğü için bu defa gelişlerinde hayvan bulamamışlardır. Ancak köylünün evleri yerli Rumlarla birlikte talan edildikten sonra ateşe verilmiş, cami ve mektep gibi yerleri yıkmışlardır²².

KÜPLÜ-BAŞKÖY

24 Mart Cuma günü namazdan evvel düşman kaşif kuvvetleri olması muhtemel 8-10 atının köye geldiği ve buradan da Küplülü rumlardan birini kılavuz seçerek Kızılkaya (Kızılcamlar) istikametine gittiği ve namazdan sonra da 8.00 sıralarında düşman süvarisinin köye indiğinden sözeden 12 Nisan 1921 tarihli tutanak şöyle devam etmektedir:

“Köy halkının ekserisi evlerinden çıkmağa ailelerini kaçıрмаğa vakit bulamamıştı. Ölüm korkusu altında inledik. Kapu dışarı hemen çıkmadık. Düşman kadar yerli Rumlar ve evvelki işgalde kaçipta bu düşmanla beraber gelen yerli Rumlar her türlü hareketi reva görüyorlardı. Ötedenberi köy arkadaşlığı yaptığımız ki beşyüz haneden ibaret köyümüzün üçyüz hanesini Rumlar teşkil ediyor. Bunların ileri gelen bazıları mahallemizin ırz ve namuz tecavüzatına mani oldular. Yoksa o kaçipta gelen yani evvelki işgalde Yunan ordusuyla gidipde bu defa tekrar gelenler, köyün bir kısım palikaryalarıyla birlikte halkımıza envai hakaret ve şenayi yapacaklardı”²³.

Her ne kadar köylünün ırz ve namusuna dokunulmamışsa da malları alınmıştır. Bu cümleden olarak “Aşağı mahalleden İmam Hoca İsmail Hakkı Efendi'nin üzerinden saatini almışlar. Biraz imtina edince sopa ile dövmüşler ve göğüsüne süngü dayamışlardır. Sağır oğlu Ömer Ağa'nın köy harici Gökçe Viran damlarında bulunan 250 baş koyun ve keçiyi sürüsüyle almışlar, oradaki halı kilim, eşyasını yağma etmişler, Hacı Mehmet Ağa'nın Kayaklı Koyudaki çiftliğini ve eşyasını yakmışlardır. Hayvanları götürmüşlerdir. Arnavut Yunus Ağa'nın muhaceretle eşyasını nakil ettiği Akçabikar köyünden daha öteye taşımak için vasita bulamamış, orada

²² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-23.

²³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-22

umum eşyasını düşman eline geçirmiştir. Muhammet Çavuş'un yedibaş sığır hayvanı Mustafa Çavuş'un merkep ve koyunlarını, Toprak Osman Ağa'nın arabasını, Yunus Ağa'nın ineklerini, öküzlerini ve eşyasını gaybetmişlerdir. Köyde her istendiğinde tavuk, yumurta ve kuzu vermek mecburi edilmiştir. Arapoğlu Hacı Ömer Ağa'nın evini basarak iki inekle bir tosununu ve takımıyla bir arabasını almışlardır. Civelek Halil'in arabasını, Bikarcı Osman'ın hanesine girerek kıymetli eşyasıyla bir miktar parasını almışlardır. İşgal müddetince köy düşman erzak anbarı gibi müracaat edenlere arpa ve saman vermiştir"²⁴.

KÜPLÜ-BEKDEMİR KÖYÜ

12 Nisan 1921 tarihli tutanağa göre, Bekdimir Köyü 25 Mart 1921 tarihinde işgal edilmiştir. Düşman köyde buldukları hayvanları almışlar ve köylünün zahire anbarlarını yağma etmişlerdir. Köy halkından Ali Osman Çavuş ile Toprak Hasan Ağa'nın evlerini yakmışlardır. Molla Abdullah Efendi, Musa Mehmet oğlu Ali, Yetim Ahmet Ağa ve Havı Mustafa adındaki şahısları şehit etmişlerdir"²⁵.

KÜPLÜ-KURT KÖYÜ

Bu köyde Ekdemir Köyü gibi 25 Mart günü işgal edilmiştir. 13-16 Nisan 1921 tarihli tutanaklarda belirtildiğine göre, köy gençlerinden Çivelek oğlu Mehmet Ali ile Dodurgalı Mustafa'nın Ahmet şehit edilmişlerdir. Köy halkı döğülmüş ayrıca çeşitli işkenceler yapılmıştır. Arpa aramak bahanesiyle düşman, evlerin kapılarını kırarak içeriye girip ve kıymetli eşyayı yağma etmiştir.

Köyün maddi zararı şöyledir;

520 Koyun-keçi, 90 merkep, 80 at ve kısarak, 250 sığır, yorgan, döşek, ve bakır kap değeri; 5000 lira, 700 kile arpa, 80 kile buğday, 50 kile Fasulye, nohut ve mercimek, 50 adet halı-kilim (iki adet camininkiler dahil), 1000 lira evrak-ı nakliyatir"²⁶.

KÜPLÜ-YENİ KÖY

Yüzotuz haneli ve bir cami ile iki okulu bulunan Yeniköy'deki Yunan mezalimi 11 Nisan 1921 tarihli köy halkının tanzim ettiği tutunakta şu tüyler ürpertici cümlelerle anlatılmaktadır;

²⁴ Aynı Belge.

²⁵ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-20

²⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-30, 69.

“1- Köyün haricinde bir harap samanlıktan maade köyün bütün evleri, bütün köy eşyasıyla birlikte yakılmıştır. Ve taş üstünde taş bırakılmamıştır.

2- Hasta olduğundan çıkamamış olan Şeyh Ahmet oğlu Ali ile Molla Halil oğlu Ali ve Alilerin Mustafa'nın validesi altmış yaşındaki Fatma kadın gayet feci bir surette şehit edilmiştir. Düşmanın firarından sonra merhumların ve merhumenin naaşları köyde görülmüş ve defin olunmuştur. Zaten köyde bunlardan başka bir şey kalmamıştır.

3- Hizmette bulunan hayvanlarımızla, düşman işgalinden evvel kaçırılan ve hattı harp haricine çıkarılan hayvanattan gayri acele ile çıkarılmayan ve kırlarda kalan hayvanatımızda yüzü müteceviz koyun-keçi, 60 sığır hayvanı ve hayvanının kırdaki bulunmasından kaçılılamayan yirmi kadar araba düşman tarafından alınarak gasbedilmiştir.

4- Köy zahiresi ve yemeklikler evvelce çıkarılamamış bulunuyordu. Düşman alabildiğini almış ve mütebakisini köy ile birlikte yakmıştır. Ayrıca 100 kile arpa, 100 kile susam, 100 kile haşhaş, 100 kevgir pamuk 1100 okka eğrilmiş iplik düşman elinde mahvolmuştur...”²⁸

Tutanakta asıl zayıtın daha sonra arzedileceği de bildirilmektedir.

KÜPLÜ-ŞÜKRANİYE (ÇATAK KÖYÜ)

1921 senesi Mart'ının 24. günü düşman bu köyden geçmiştir. Ancak Küplü ve Pazarcık tarafından öteberi almak için Yunan askerleri gelmiştir. Bu askerler yiyecek ve özellikle para vermeyen köy halkını çeşitli işkenceler yapmışlardır. Bu cümleden olarak Muhtar Süleyman Efendi'nin 80 yaşındaki annesini para vermedin diye dövmüşlerdir. 13 Nisan 1921 tarihli tutanakta belirtildiğine göre en büyük ziyarı giderlerken yapmışlardır. 28 Öküz, 18 inek, 48 tosun-dana, 160 koyun-keçi, 7 kısrak ve hesapsız miktarda tavuğu beraberlerinde götürmüşlerdir. Bu arada köyde yumurta koymamışlardır.

Ayrıca 5 araba, 300 lira değerindeki eşya, 90 kile buğday, 42 kile burcak ve 39 kile arpa almışlardır²⁹.

KÜPLÜ-SÜLEYMANİYE KÖYÜ

15 Nisan 1921 tarihli tutanakta bildirildiğine göre; düşman köyde bir gece kalmış ve harp ederek ilerlemiştir. Bir hafta sonra meydana gelen

²⁷ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-14.

²⁸ Aynı Belge.

²⁹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-35.

ricaat üzerine tekrar Süleymaniye köyüne uğramıştır. Köyden koyun-keçi, araba, tavuk ve yumurta almıştır. Bu arada dövmek suretiyle Muhtar Yusuf Ağa ile aza Mehmet oğlu Muharrem Ağa'yı öldürmüşlerdir³⁰.

13-14 Nisan 1921 tarihli Bilecik Tahkik Heyeti raporlarına göre Yarhisar Bucacı ve köylerinin maddi yönden zararı şöyledir:

YARHİSAR BUCAĞI (MERKEZ)

Manda: 6, öküz: 12, İnek: 8, Dana: 9, Beygir: 8, Merkep: 9, Oğlak: 12, Kuzu: 14, Buğday: 1860 kile, Bulgur: 930 okka, Arpa: 850 kile, Mısır: 595 kile, Osmanlı Altın: 21, Beşlik Altın: 32, Beşi Biryerde altın: 9, Para: 1800 lira, Yemek Takımı: 1141, Çay Takım: 95, Yakılan Cami: 1, Kilim: 27, Yatak: 228, Yorgan: 268, Çarşaf: 198, Cami Kilimi: 8, Cami Seccadesi: 16, Musaf-ı Şerif: 150 dir³¹.

YARHİSAR-AYVACIK KÖYÜ

Öküz-İnek: 60, Koyun-Keçi: 135, Beygir: 1, Merkep: 13, Arpa: 4500 kile, Buğday: 3500 kile, Araba: 3 ve 250 000 lira değerinde eşya³².

YARHİSAR-ELMABAĞÇE

Öküz-İnek: 30, Manda: 3, Beygir: 1, Keçi: 50, Arpa: 700 Kilo, Buğday: 800 kile, Yakılan ev: 1, Kıymetli eşya: 100 500 liradır³³.

YARHİSAR-ERKOCA KÖYÜ

Yakılan Ev: 5, öküz: 34, İnek 18, Beygir: 5, Merkep: 17, Keçi: 37, Eşya Kıymeti 258 000 liradır. Ayrıca 25 kadına tecavüz edilmiştir³⁴.

YARHİSAR-HASAN DERE KÖYÜ

Yakılan Hane: 9, Sığır: 33, Koyun-Keçi: 60, Beygir: 2, Buğday: 1830 kile, Arpa: 500 kile, Eşya Kıymeti 35 000 liradır. Ayrıca 2 kişi de yaralanmıştır³⁵.

³⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-57.

³¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-52.

³² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-32.

³³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-32.

³⁴ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-33.

³⁵ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-33.

YARHİSAR-KENDİRLİ KÖYÜ

Yakılan Samanlık: 1, Sığır: 80, Manda 12, Beygir: 17, Merkep: 1, Keçi: 37, Kıymetli Eşya Değeri: 100 000 lira, Arpa: 200 kile, Buğday: 100 kiledir³⁶.

YARHİSAR-KÜNCEĞİZ (KÜNÇEZ) KÖYÜ

Sığır: 24, Beygir: 4, Koyun-Keçi: 6, Arpa: 1500 kile, Kıymetli Eşya Değeri: 400 000 liradır³⁷.

YARHİSAR-BAĞDECİK KÖYÜ

Sığır: 9, Beygir: 7, Cerhan Katli: 1, Eşya Kıymeti: 166 950 liradır³⁸.

YARHİSAR-ALPAGUT KÖYÜ

Beygir: 12, Merkep: 14, Koyun-Keçi: 15, Evrak-ı Nakdiye: 800, Katli: 2, Yaralı: 2, Dövme: 12'dir³⁹.

YARHİSAR-KARAAĞAÇ KÖYÜ

Beygir: 2, Evrak-ı Nakdiye 200 adet ve köyden Halil, Abdullah ve İsmail adlı kişiler şehit edilmişlerdir⁴⁰.

YARHİSAR-KINIK KÖYÜ

Beygir: 5, Sığır: 30, Merkep: 6, Araba: 5, Evrak-ı Nakdiye: 108 300 adet, ve ayrıca 1 kişi de şehit edilmiştir⁴¹.

YARHİSAR-OKLUCA KÖYÜ

Kıymetli Evrak: 55000 adet, Darp: 10, Sığır: 49, Merkep: 4, Beygir: 3, koyun-keçi: 100, Arpa: 1528 kile ve Araba: 6'dır⁴².

YARHİSAR-KOYUNKÖY

Cebren Fiil-i Şeni: 1, Eşya Kıymeti 150 000 lira, Sığır: 56, Para: 5000 lira, Beygir: 1, Buğday: 2500 kile, Mısır: 400 kiledir⁴³.

³⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-33.

³⁷ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-32.

³⁸ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-28.

³⁹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-25.

⁴⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-26.

⁴¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-26.

⁴² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-24.

⁴³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-31.

YARHİSAR-KAVAKLI (SULTANİYE) KÖYÜ

Katl: 1, Öküz-Dana: 29, Beygir: 12, Koyun-Keçi: 79, Buğday: 2800 kile, Arpa: 5200 kile, Eşya değeri: 500 000 liradır⁴⁴.

B. BOZÖYÜK MERKEZİ VE KÖYLERİNDE YUNAN MEZALİMİ

Bozöyük Merkez ve köyleri halkı da insanlık dışı Yunan vahşetinden nasibini almıştır. Bu cümleden olarak Bozöyük'ün I. işgali esnasında, Teke Mahallesi'nde yedi ev basılmış ve evde bulunan kadınların ırzlarına dokunulmuştur. Halkın elindeki arpa, saman ve tavuk Yunanlılar tarafından cebren toplatılmıştır. Bozöyük'te yedi dükkan yağma edilmiş ve Yörük Emin Ağa'ya ve daha bazı kişilere, köylülere ait koyun sığır gibi takriben beş bin kadar hayvan Yunanlılar tarafından götürülmüştür. Bu arada Hafız Nuri Efendi'nin evi süpürgeye varıncaya kadar yağma edilmiştir. Ayrıca tüccarlardan Mehmet Pehlivan, Demir Hüseyin Efendi Askeri Polis Müdürü Üsteğmen Vehbi Efendi, Belediye Başkanı Hacı Ali Efendi ve daha birkaç kişinin evleri aranmış, eşyaları yağma edilmiştir⁴⁵.

Köyler	Para lira	Koyun	Keçi	Sığır	Beygir	Tavuk	Arpa Kile	Buğday Kile	Cuval	Halı	Kilim	Mecruh	Şehit	Esr
Saraycık	—	79	37	3	10	627	652	—	—	4	6	—	—	1
Akçabıkar	70000	150	125	1	—	429	157	—	—	—	62	—	—	3
Bozalan	25300	24	117	123	14	—	348	—	50	22	16	—	—	13
Yukarı Ar.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—
Yerli Mah.	—	5	—	22	3	—	48	—	—	—	—	—	—	—
Aşağı Arm.	—	13	—	—	11	—	157	68	17	16	—	—	—	—
Kapan Alan	—	—	—	—	—	—	258	—	11	3	6	—	—	—
Çaydere	—	50	—	—	2	250	3000	—	20	12	5	—	—	13
Ali beydüzü	—	65	—	15	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Y. Armutlu	—	82	20	2	—	—	62	—	—	—	—	—	—	—
Muhacir Mh	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Hamidiye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kızıltepe	3000	5	3	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—
Karabayır	—	—	—	—	—	75	—	—	—	200	—	—	—	—
Günyarık	—	15	12	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kızılçabıkar	830	89	50	129	17	—	517	645	—	27	50	—	—	—
Bozöyük	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K. Paşa Mh.	17500	490	878	77	14	1119	555	70	—	—	—	—	—	—
B.Yerli Mah.	15000	40	—	—	—	—	30	—	—	—	140	300	—	—
B.Tekke Mah.	1500	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—
B. Çarşı	36110	94	30	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Delialmalı	—	200	20	9	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Revnak	250	130	28	18	500	75	—	—	8	18	—	—	—	—

⁴⁴ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-32.

⁴⁵ ATASE Arş. Kl: 681, D: 120, Fh: 17.

24. Fırka Kumandanlığının Garp Cephesi Kumandanlığına gönderdiği 19 Şubat 1921 tarihli yazının eki cetvelde⁴⁶ Bozoyük köylerine ait Yunan mezalimi şöyledir⁴⁷:

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Bozoyük'ün I. İşgali sırasında, Yunan mezalimi daha çok halkın mallarına yönelik olmuştur. Bununla beraber buradan Yunan askerinin, halkın can ve namusuna dokunmadıkları hükmünü çıkarmak yanlış olur. Daha önce de ifade edildiği üzere, yörenin I. işgali üç gün kadardır. Bu süre içerisinde belirtilen fiilleri işleyenler, daha fazla kalsalardı neler yaparlardı? Bu sorunun yanıtı işgale uğrayan köylerin ileri gelenlerince tanzim edilen kayıp ve zararlarını belirtir tutanaklarda mevcuttur. Bu tutanakların hemen hepsi, "Türk askerinin yetişmesiyle canımızı ırz ve namusumuzu kurtarabildik" cümleleriyle son bulmaktadır. Halkın bu görüşlerinde ne kadar haklı olduklarını üzülenek belirtelim ki, daha sonraki günlerde yörenin tekrar işgallerinde tahakkuk etmiştir. Örneğin Bozoyük'ü II. işgallerinde (24 Mart 1 Nisan 1921) Yunanlılar vahşetlerine kasabayı ateşe vermekle başlamışlardır. Ayrıca, Bozoyük Nahiye Müdürü Ahmet Rasim Bey'in Garp Cephesi kumandanlığına gönderdiği 8 Nisan 1921 tarihli raporda Yunan Kumandanı'nın emriyle Alibeydüzü, Akçabıkar, Karayay ve Saraycık köylerinin de yakıldığı belirtilmektedir⁴⁸. bu arada halkın mallarının yanısıra, canlarına, ırz ve namuzlarına da saldırmışlardır⁴⁹.

Yukarıda belirtilenlerden başka II. işgali sırasında Bozoyük ve çevresinde görülen Yunan mezaliminden tesbit edebildiklerimiz köy köy şöyledir:

AKÇABİKAR KÖYÜ

Düşman işgalinden önce köylü, savaş alanı dışına kaçtıkları için can kaybı olmamıştır. Ancak Yunan askeri, köyü çeşitli yerlerden ateşlediği için 60 hanelik köyden yalnız yedi göz ev kurtulmuştur. Diğerleri yakılıp yıkılmıştır. Bu arada köyün camisi ile okulu da yakılmıştır. Köylü hayvanlarını ve diğer mallarını giderken yanlarında götüremedikleri için düşman tarafından gasbedilmiştir⁵⁰.

⁴⁶ Bu cetvel Bozoyük Nahiye Müdürü tarafından hazırlanmıştır.

⁴⁷ ATASE Arş. Kl: 686, D: 141, Fh: 45-1.

⁴⁸ ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 61-1.

⁴⁹ ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 61. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz., ATASE Arş. Kl: 659, D: (6)-54, Fh: 15-13, 14, 31-16.

⁵⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-49.

ALİBEYDÜZÜ KÖYÜ

Akçabıkar Köyü gibi bu köy de düşman işgalinden önce terkedilmiştir. Ancak köylü, hayvanlarını ve eşyalarını beraberlerinde götüremedikleri için, bu yönde zararları fazladır. Köy ileri gelenlerince tanzim edilen 7 Nisan 1921 tarihli tutanakta Yunanlıların vermiş oldukları zarar 118000 lira olarak tesbit edilmiştir⁵¹. Bu arada köylünün evleri de yakılmıştır⁵².

BOZALAN KÖYÜ

İşgalinden birkaç saat önce aldıkları haber üzerine köylü, ailelerinin can, ırz ve namuzlarını korumak için mal ve mülklerini bırakarak topluca dağlara çıkmışlardır. Bu yüzden eşya ve hayvanları düşman tarafından gasbedilmiştir. 16 Nisan 1921 tarihli tutanağa göre köylünün zarar ve ziyanı (Koyun-keçi, öküz, inek, at, kısrak ve eşya olarak) 1034 lira 890 kuruştur⁵³.

ÇAYDERE KÖYÜ

3. Fırka Süvari Kumandanı İbrahim Bey'in emri üzerine köylü, mal ve mülklerini bırakarak civar dağlara çıkmışlardır. Her iki taraftan vuku bulan topçu ateşinin şiddetinden evler çökmüştür.

Köye gelen düşman köyde hiç kimse göremeyince, hayvanları ve eşyayı zarar vermiştir. Bu zarar 15 Nisan 1921 tarihli tutanağa göre 1165 350 kuruştur⁵⁴.

DARIDERE KÖYÜ

Bu köy halkı da 3. Fırka Süvari Kumandanı İbrahim Bey'in emri üzerine, mal ve mülklerini bırakarak dağlara çıkmışlardır. 16 Nisan 1921 tarihli tutanak'ta belirtildiğine göre köylünün zararı 83700 liradır⁵⁵.

DARIDERE YUKARI MAHALLESİ

Bu köyün halkı da diğer köylerde olduğu gibi düşman gelmeden önce dağlara çekilmişlerdir. Bu yüzden can kaybı olmamıştır. Ancak düşman

⁵¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-1.

⁵² ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 61-1.

⁵³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-65.

⁵⁴ Zararı olan kişilerin isimleri için bkz., ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-67.

⁵⁵ ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-67.

köylünün mal ve mülküne zarar vermiştir. Bu zarar, 16 Nisan 1921 tarihli tutanak ekinde sunulan cetvele göre 83700 liradır⁵⁶.

DELİELMACIK KÖYÜ

Düşmanın ikinci işgalinde en fazla zarar gören köylerden birisi de Delielmacık köyüdür. Bu köyden 8 kişi düşman tarafından şehit edilmiştir. Ayrıca köylünün mal ve mülküne verilen toplam zarar, 714200 liradır⁵⁷. Alınan malların dağılımı ise şöyledir:

202 keşi, 40 koyun, 7 öküz, 29 inek, 7 beygir, 200 kile arpa, 58 kile bulgur ve nohut ve 1000 lira değerinde kıymetli eşyadır⁵⁸.

GÜNYARIK KÖYÜ

Köy halkının ileri gelenlerince tanzim edilen 14 Nisan 1921 tarihli tutanakta Yunan vahşeti şöyle belirtilmektedir.

“Düşman tarafından köyümüz işgal olundu. İşgalden evvel eşyalarımızı, hayvanlarımızı bırakarak dağlara ve civar karyelere (köylere) kadınlarımızla kaçarak köyü tahliye ettik. Köyümüzde 15-20 ihtiyar kaldı. Düşman kaçıncaya kadar böylece dağlarda, bayırlarda kaldık. Düşman hayvanatımızdan 224 koyun, 64 keçi, 66 tiftik keçisi, 86 sığır, 2 manda, 11 beygir, 6 merkep, bir tane kalmayıncaya kadar kümes hayvanı ve muhtelif eşyayı almışlardır. Hesaba göre bunların değeri 220500 kuruş etmektedir. Köyde kalanlar, düşmanın işkencesine maruz kalmışlardır. Para için bir kaç defa kesmeğe yatmışlar, envai zulüm görmüşlerdir. Camiden ve evlerden aldığı Musaf-ı Şerifi ve Cüz'ü şerif yapraklarını envai pisliklerle yok ettiler. Bunları abdesthanelere (tuvaletlere) attılar. Evlerde kalan eşyaların üzerine pislikler sürmek ve dahi bir evde pislikler üzerine ekmekleri koymuşlardır. Evlerin pencerelerinin camlarını, kapılarını kırmışlardır. Hamd olsun kaçarken ataşe vermeyi fırsat bulmadı. Askerimiz erişti. Köy yanmaktan kurtuldu”⁵⁹.

Bilecik Tetkik Heyeti'nin raporunda ise köylünün zararı, 4375 lira olarak tesbit edilmiştir⁶⁰.

⁵⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-67.

⁵⁷ Zarara uğrayan kişilerin adları için bkz., ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-60.

⁵⁸ ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-63.

⁵⁹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 130, Fh: 1-36.

⁶⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-2.

HAMDİYE KÖYÜ

İşgalden önce köy tahliye edilmiş ise de, arkadan yetişen düşman, geride kalanlardan 14 kişiyi şehit etmiştir. Köyde hiç kadın bırakılmadığı için tecavüz vaki olmamıştır. Ancak düşman köyde bulduğu hayvanları ve arpayı gasbetmiştir. Köylünün toplam zararı, 1262 liradır⁶¹.

KAPANALAN KÖYÜ

Türk askeri yetkililerce verilen emir üzerine halk çevre köylere çekildikten sonra, Kapanalan köyü işgal edilmiştir. Bu yüzden köylünün can kaybı yoktur. Ancak köylünün mal ve mülküne 533320 kuruşluk zarar verilmiştir⁶².

KARABAYIR KÖYÜ

Bu köy de düşman gelmeden önce boşaltılmıştır. Ancak köylünün arabaları hükümetin emrinde olduğu için eşyaları köyde kalmış ve düşman tarafından yağma edilmiştir. 52 hanelik köyün muhtelif mahalleri yakılmıştır. Bu cümleden olarak, 23 ev bütün müştemelatiyle, 10 göz samanlık tamamıyla yanmıştır. Köyün diğer evleri de tahrip edilmiştir. Bu arada Yunan askeri köylünün 200 kadar koyun-keçisini, 20 sağırını, bütün tavuklarını ve zahiresini almıştır⁶³.

KIZILTEPE KÖYÜ

Köy boşaltıldıktan sonra işgale uğramıştır. Bu köyde düşmanın vermiş olduğu zayıat (9 Nisan 1921 tarihli tutanağa göre) 9185 liradır⁶⁴.

KUYUPINAR KÖYÜ

Halk aileleriyle birlikte civar köylere çıktıktan sonra köy düşman tarafından işgal edilmiştir. Düşmanın bu köye verdiği zarar 230 lira 300 kuruştur⁶⁵.

⁶¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-10.

⁶² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-68.

⁶³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-51.

⁶⁴ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-9.

⁶⁵ Zarar verilen eşya ve şahıslar hakkında bilgi için bkz., ATASE Arş, Kl: 686, D: 136, Fh: 1-65.

REVNAK KÖYÜ

Bu köy halkı da köylerini işgalden önce terkettikleri için can kaybı olmamıştır. Ancak düşman, 38450 lira tutarında köylünün malına zarar vermiştir⁶⁶.

C. PAZARYERİ (PAZARCIK) MERKEZ VE KÖYLERİNDE YUNAN MEZALİMİ

Yunan zulmüne uğrayan yerlerden birisi de Pazaryeri ve çevresi halkıdır. Bu cümleden olarak Pazaryeri merkezinde 24 kişi şehid edilmiştir⁶⁷. Ayrıca halkın malına ve ırzına da saldırılmıştır. Garp Cephesi Komutanlığının 16 Şubat 1337 (1921) tarihli raporunda birinci işgal sırasında Yunanlıların verdiği zarar-zıyan şöyle gösterilmektedir:

	Koyun	Keçi	Öküz	İnek	Manda	Beygir	Merkep	Araba
Pazarcık Nahiyesi	106	—	—	—	—	2	—	—
Merkez	16	10	—	—	—	—	—	—
Ahmetler	3	—	9	—	—	3	—	—
Kızanlı	25	10	2	24	—	—	—	—
Arpadere	—	—	—	—	—	3	—	—
Karaköy	7	—	—	2	—	3	1	—
Kınık	134	142	6	—	—	3	—	5
Güde	35	—	—	—	—	—	—	—
Nazif Paşa	113	70	17	28	—	—	3	—
Elmalı Kebir (Büyükelmalı)	240	105	78	113	16	7	—	—
Gümüştere	110	83	22	15	—	—	—	—
Küçükmalı	11	5	—	1	—	—	—	—
Bahçe Sultan	60	70	—	2	—	—	3	6
Bulduk	—	—	—	—	—	1	—	—
Burçak	10	10	—	—	—	—	—	—
Karadere	5	10	—	—	—	—	—	—

⁶⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-62.

⁶⁷ ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 5.

Yunan askerleri yukarıda belirlenen hayvanlardan başka arpa, saman, bulgur, yağ gibi yiyecekler de almışlardır⁶⁸.

Sonraki işgallerde Yunan zulmünün daha da şiddetlendiğini görüyoruz. Nitekim ikinci işgali sırasında Pazaryeri merkezinde Batı Cephesi I. Tümen Komutanlığı Tahkik Heyeti'nin 15 Nisan 1921 tarihli raporunda bildirildiğine göre, halkın pek çoğuna dayak atılmıştır. Bu arada 4 kişiyi şehit etmişler, 6 kişiyi silahla yaralamışlar, bir kadının ırzına geçmişler, 102 kişiyi de beraberlerinde götürmüşlerdir. Aynı raporda, Yunan askerinin Pazaryeri halkına verdiği zarar ve ziyan da;

Yakılan Ev: 1, Yakılan Samanlık: 1, Tahrir Edilen Değirmen: 1, Mandada: 70, Öküz: 134, İnek: 7, Koyun-keçi: 90, Beygir: 10, Arpa: 1580 kile, Araba: 102, Yakılan Araba: 5, Gasp Olunan Zati Eşya Değeri: 1380 lira, Diğer Eşya Değeri: 774 500 lira, Gasp Olunan Para: 350 lira olarak tesbit edilmiştir⁶⁹.

Daha sonraki günlerde tanzim edilen bir başka raporda da Pazaryeri merkezinde 36 evle birlikte 7 dükkanın Yunanlılar tarafından yakıldığı belirtilmektedir⁷⁰.

Pazaryeri çevresinde görülen Yunan zulmünden tesbit edebildiklerimiz köy köy şöyledir.

AHMETLER KÖYÜ

Ahmetler Köyü, 24 Mart 1921'de işgale uğramıştır. Köy halkının 12 Nisan 1921 tarihli tutanağında Yunan askerinin yaptıkları şöyle belirtilmektedir:

"... Hacı Ahmet oğlu Hasan'ın beygirini, Güveşçi oğlu Mehmet Çavuş'un takımıyla bir atını, Hacı Bekir oğlu Osman Ağa'nın takımıyla kızrağını, İmam oğlu Mustafa'nın bir öküzünü koşulu olarak aldılar. Bununla beraber köyümüzden hayvanlarımız için satın alınan 200 liralık samanı gasbetmişlerdir Düşman Ricaat gününe kadar hatsız hesapsız tavuk, yumurta, kaz ve hindiyi yağma ettiler. Ahali'den Sarı Mustafa'nın evine cehren girerek üzerindeki parasını aldılar. Köylünün birbirine yardım ve muavenet etmesi ve istedikleri herşeyi vermesi sayesinde köyümüzü

⁶⁸ ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 45-3.

⁶⁹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-56.

⁷⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-38.

yaktırmaktan ve gerekse katl ve ırza tecavüz gibi halleri menettik. Askerlerimizimizin yetişmesi üzerine ahalemiz düşmanın zulmünden kurtuldu"⁷¹.

Garp Cephesi I. Tümen komutanlığı Tahkik Heyeti'nin 15 nisan 1921 tarihli raporunda ise, Yunan askerinin Ahmetler Köyünden 200 liralık saman, 3 beygir, 28 karasığır, 14 araba, 13 koyun-keçi, 200 kile arpa, 100 lira ve 100 lira değerinde kıymetli eşyayı gasbettikleri belirtilmektedir⁷².

BÜYÜK ELMALI (ELMALI KESİR) KÖYÜ

Bu köy de Ahmetler köyü gibi 24 Mart 1921'de işgale uğramıştır. Köy İhtiyar Heyeti'nin 14 Nisan 1921 tarihli tutanağında Yunan zulmünden şöyle söz edilmektedir:

"1- Düşman 24 Mart 1921 (1921)de köyümüze gelmiştir.

2- Düşman karyemiz ahalesini binbir türlü işkence etmiştir. Ez cümle yukarı mahallede Hoca Molla Hasan Efendi'nin sağ kolunun darp neticesinde kırıp alana yatırmışlardır. Yine karyemizden Kara Osman'ın oğlu Mehmet, Hacı Karazade Zekeriya, Kara Osman Oğlu Hasan, İsmail Ağa oğlu Ali, Hacı Mehmet oğlu Muhsin, Kasım ve Hasan, Sağır İbrahim, Acı İmamın Ahmet, Hayrullah'ın Hasan, Hayrullah'ın Ömer Hafız, İdris'in İsmail, Hacı Ali Hasan, Fevzi Ali Osman Ağaları tüfenk ve odunlarla darp ederek yerlerde süründürdükleri ve herbirinin ölüm derecesinde bitkin düştükleri ve bin türlü işkenceye uğramışlardır.

3- Bu defa düşman karyemizi yakmakla tehdit ederek kıymetli eşyayı ve birçok davarı ve hayvanı (45800 kuruşluk) zarar vermişlerdir.

4- Yukarı mahalle muhtarı İmam Halil oğlu Mehmet Ağa'yı darp ve işkence ederek hanesindeki 370 lirasını gasp ve bir çok eşyasını almışlardır.

5- Adem Hocazade İbrahim ile Şakiroğlu Salih'i darp ve eşyasını almışlardır"⁷³.

GÜMÜŞDERE KÖYÜ

Bu köy halkı da Yunan zulmünü görmüştür. Bu cümleden olarak, Köy İhtiyar Heyeti'nce Garp Cephesi 4. Alay Komutanlığı Tahkik Heyeti Başkanlığına gönderilen tutanakta;

"... Köyümüzden 24 haneyi yakmışlar, bir kısmını da yıkmışlardır. 125 haneden 20 hane kalmıştır. Hanelerde bulunan eşya ve zahireyi alıp gö-

⁷¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-21.

⁷² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-55.

⁷³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-28.

türmüşlerdir... Fethullah oğlu Ahmet Ağa'yı ... Camii Şerifte işkence ile kollarına kütüğe bağlamak suretiyle dövmüşlerdir..." denilmektedir⁷⁴.

KARAKÖY KÖYÜ

Köy halkı düşman gelmeden önce çevre köylere kaçtıkları için can kaybı olmamıştır. Ancak düşman köylünün malına zarar vermiştir. Köy İhtiyar Heyeti'nin 14 Nisan 1921 tarihli tutanağına göre 120 haneden ibaret olan köy, Yunan askerlerince ateşe verilmiştir. Bu esnada 11 Samanlık, 3 dam ve 33 evde eşyasıyla birlikte tamamen yanmıştır. Ayrıca köylünün 185 sığırı ve 3700 davarı gasbedilmiştir⁷⁵.

Garp Cephesi Komutanlığı Tahkik Heyetinin 15 Nisan 1921 tarihli raporuna göre; Pazaryeri köylerinde kuyan zulmü şöyledir.

1- Arpadere Köyü tamamen yanmıştır. Düşman tarafından köy halkının pekçoğu döğülmüştür. Yunan askerleri köyden 70 hayvan birlikte erzak ve 150 lira almıştır.

2. Tepe Köyü'nden Zaaam İsmail'in kızı silahla sağ kolundan vurulmuştur.

3- Büyük Elmalı Köyünden altı (6) bin kadar düşman piyade askeri geçmiştir. Köy yağma edilmiş ve yakılmıştır. Köy halkından birçokları sopa ve tüfekle kolları kırılmıştır. Köyden iki kişiyi arabasıyla götürmüştür. Sağ olup olmadıkları bilinmemektedir. Ayrıca düşman köyden işkence ile 45700 liraya aşkın para almıştır.

4- Burçalık Köyü tamamen yanmıştır. Köy namına bir şey kalmamıştır. Köyü 200 kadar düşman atlısı basmıştır. Bu esnada köy halkından bir kişi Yunan askerlerince şehit edilmiştir. Burada bir çok tahribat yapılmıştır. 43500 kuruşluk zarar ve ziyan vardır.

5- 125 haneli Gümüşdere Köyü yakılmıştır. Yalnız 20 ev kalmıştır. Köyden dövülen çoktur.

6- Bahçe Sultan tamamen yanmıştır. Köyde ahali namına hiç bir fert yoktur.

7- Latif Paşa tamamen yanmıştır. Ancak üç ev kalmıştır. Ahali yoktur⁷⁶.

⁷⁴ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-37.

⁷⁵ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-50.

⁷⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-54.

D. SÖĞÜT MERKEZ VE KÖYLERİNDE YUNAN MEZALİMİ

Yunanlılar ilk olarak 26 Mart- 1 Nisan 1921 arası 6 gün, ikinci olarak da 4 Ağustos 1921 - 4 Eylül 1922 arası 13 ay süreyle Söğüt'ü işgal etmişlerdi. Yunanlılar diğer işgal ettikleri köy, kasaba ve şehirlerde olduğu gibi burada da pek çok insanlık dışı davranışlarda bulunmuşlardır. Söğüt halkının ileri gelenlerince⁷⁷ hazırlanan 10 Nisan 1921 tarihli raporda, bu Yunan mezalimi özetle şöyle belirtilmektedir:

"1- Paşaağaların Dursun (Hıfzihüseyin Mahallesi'nden Fabrikatör Remzi Efendi'nin büyük validesi) Hanım ile Cami-i Kebir Mahallesinden Tahsildar Mehmet Efendi'nin validesi Hatice Hanım süngülenmek suretiyle öldürülmüşlerdir. Dursun Hanım'ın feryadına karşı kahkahalarla gülererek eğlenmişlerdir.

Yine Cami-i Kebir mahallesinden Hacı... Efendi'nin onüç yaşında.....nın bikirini izale ederek beraberlerinde götürmüşlerdir. Aynı mahalleden Şaheste Hanım ile Çimenlik mahallesinden Emirlerin İbrahim'i birçok işkenceyle feci şekilde öldürerek, her ikisinin de evlerini yakmışlardır.

2- Çimenlik mahallesinden Kasap Hacı Emin, Hıfzihüseyin mahallesinden eski Tahrirat Katibi Mustafa Efendi, Camii-i Kebir mahallesinden de Kızıoğlu Rüştü düşman tarafından alınıp götürüldüğü veya öldürüldüğü tesbit edilmediğinden, yaşayıp yaşamadıkları bilinmemektedir. Aşçı Ahmet Çavuş, dövülmek suretiyle öldürülmüş ve cesedi yakılmıştır.

3- Sekizyüz kadar müslüman evi yakılmış ve eşyaları da yağma edilmiştir.

4- Üç cami üç mescit, iki medrese bir dergah-ı şerifle birlikte içerisine 40 erkek ile 60 kadın doldurulmak suretiyle Cami-i Kebir (Büyük Cami) yakılmıştır. Caminin taştan yapılmış olması sebebiyle mazlumlar büyük bir faciadan hayatlarını kurtarmışlardır. Mebus Halil Efendi'nin babası İbarih Efendi feci şekilde dövülerek parası alınmıştır.

5- Ertuğrul Gazi Hazretlerinin türbesi üzerindeki sanduka kırılmak suretiyle kaldırılmış ve mübarek mezarı kazılmıştır. Ayrıca, üzerinde asi-

⁷⁷ Bunlar şu zevattır; Belediye Reisi Mehmet Ragıp, Azalar; Mehmet, Niyazi, Abdullah, Ali Vehbi, Jandarma Kumandanı İhsan Muhacir ahalisinden Mehmet Fazlı Beytullah, Tahsildar-ı Sabık Niyazi, Söğüt Biga kura Vergi Katibi Ömer Fevzi, Liva Meclis-i Umum-i Azası'ndan Hilmi, Muhacir Raif Ağa, Sait Ağa, Semirzade İbrahim, Halil Bekiroğlu Rifat, ve M. İsmail, Meşayih-i Nakşiden İsmail, Hacı Sait Efendizade Mehmet.

lı lamba kırılmış bu billur parçalarından haç işareti yapılmıştır. Bu arada Kur'an-ı Kerimler yırtılarak ayaklar altında çiğnenmiş, özetle türbenin içrisine çeşitli pislik dökülmüş ve bu vahşeti yazmak kalemin gücü yetmeyeceğinden gözle görülerek anlamamak ve yunan vahşetine karşı lanetler yağdırmamak kabil değildir.

6- Türbenin etrafında bulunan binaların hepsi yakılmıştır. Bu arada Ertuğrul Gazi Hazretlerinin Zevce-i muhteremelerinin (Saygıdeğer eşlerinin) kabri üzerindeki demir parmaklık tahrip edilerek kabri kazılmış ve bir çok yerlerinde haç işareti dikilmiştir. Ayrıca Osman Gazi Hazretlerinin vefat ettiği mahalli gösterir abide yıkılmış ve etrafına kalemin yazamayacağı çeşitli pislik dökülmüştür. Türbede bir müslüman kadının ırzına geçilmiş ve memeleri kesilmek suretiyle orada öldürülmüştür.

7- Söğüt'ün merkezinde 350 (üç yüz elli)yi aşkın han, dükkan ve fırın eşyalarıyla birlikte yakılmıştır... (bu arada) kutsal yapılar, müslümanların sığınakları olan evler, de ... eşyalarıyla beraber yakıldığı gibi tahliye sırasında kaçamayan mazlum müslümanların bir kısmı öldürülmekle, genç kızların bikri izale olunarak beraberlerinde götürmüşlerdir... Kasabadaki müslümanların hepsinin mal ve mülkü zaptedilmiş, kendileri de darp, hakaret ve çeşitli işkence edilmek suretiyle zulme uğramışlardır. Kura katibi Osman Efendi, Sabık Tahsildar Niyazi Efendi ile Hacı Sait Efendi'nin Mehmet Efendi gibi ileri gelenlerle eski muallimlerden Emin Turgut Efendi boğulma tehlikesi geçirmişlerdir. Evler Yunanlılar tarafından karpit dökmek suretiyle kasten yakılmıştır...⁷⁸

61 nci Tümen Komutanı Albay İzzettin Bey'in Garp Cephesi Komutanlığı'na gönderdiği 15 Nisan 1921 tarihli raporunda da Yunan Mezalimi şu tüyler ürpertici cümlelerle dile getirilmektedir:

"... Söğüt, Yeniköy, Sıraca, Aşağıköy, Akçapınar, Karabayır köylerinde düşman yangınlar çıkartmış, Yeniköy kamilen yakılmış, diğer köylerde pek az hane kalmıştır. Söğüt Ertuğrul Türbesi'nin şimdiki görüntüsü pek acı vericidir. İstilâya uğrayan köylerin harp bölgesi haricine çıkarmadıkları hemen bilümmü hayvanatı, düşman tarafından sürülüp götürülmüş veya yedirilmiştir. Hububat ve yiyecekler de tamamen yağma edilmiştir. Camilerden aldıkları Kur'an-ı Kerimleri yırtıp abdesthanelere atmış ve pisletmişlerdir... Yerli Rumların iştirakiyle eşyalar yağma edilmiş ve paraları üzerlerinden alınmış, Söğüt'ten Şahine Kadın, Fabrikatör Sabri Efendi'nin büyük validesi Dursun, Tahsildar Mahmut Efendi'nin va-

⁷⁸ Bu raporun tam metni için bkz., ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-11 Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Yıl: 41, Sayı: 93 (Ocak 1992) Belge No: 2400.

lidesi Hatice Hanımlar birçok işkence ile şehit edilmiştir ve bu üç kadını Söğüt Kasabası yangınında yakmışlardır. Hacı... evlatlığı on üç yaşlarında...nın bickrini izale etmişler (kızlığını bozmuşlar) ve beraberlerinde götürmüşlerdir. Söğüt erkeklerinden Ahmet Çavuş, Emirlerin İbrahim darp etisiriyle şehit düşmüşler, Sabık Tahrirat Katibi Mustafa, Kasap Hacı Emin ve Kızıloğlu Rüştü de düşman tarafından götürülmüştür... Ertuğrul Türbesi'nde bir İslam kadını tecavüz edildikten sonra memeleri kesilmek suretiyle şehit edilmiştir. Zeyve köyünden civar ormanlarında saklanan kadınları saklandıkları yerde yakalanarak kötü uygunsuz işler yapmışlar. Yeniköy'den hasta ve sakat olduklarından çıkamamış olan Şeyh Ahmet oğlu Ali Molla, Haşi oğlu Ali Ağalarla ve Alilerin Mustafa validesi Fatma kadın gayet feci bir surette şehit edilmişler ve naaşları köyde bulunmuştur. Söğüt'ün Burçak köyünden Kargacıoğullarından Kamil, para için rovelver ile beyni parçalanarak şehit edilmiştir. Küplü'nün Beydemir Köyünden Molla Abdullah Efendi'yi, Musa Mehmet oğlu Ali, Yetim Ahmet ve Hacı Mustafa Ağaları şehit etmişlerdir. Henüz düşman yarasını taşıyan bir çok ihtiyar erkek ve kadın vardır"⁷⁹ denilmektedir.

Yukarıda belirtilenlerden başka Söğüt ve çevresinde görülen Yunan zulmünden tesbit edebildiklerimiz köy köy şöyledir.

BORÇAK KÖYÜ

Bu köy halkından kırkbeş yaşlarında Karaağaçoğullarından Süleyman oğlu Kamil parasına tamahen şehit edilmiştir. Fehimak Ali de sopa ile dövülerek işkenceye maruz kalmıştır. Köyden, Çırac Halil, Bekir oğlu Halil, Hacı Halil oğlu Hasan, Tatar Hasan, İmam Hacı Hafızın Hüseyin Efendi, Hacıberber oğlu Hüseyin Usta, Gavazı Ali ve Mustafa, Zeytin Mehmet, Uzun Ali oğlu İsmail, Kara İmam oğlu Molla İbrahim, Kanbur oğlu Ali, Hacı Mehmet gibi bazılarının da toplam 250 koyun ve keçisini, 17 sığırını, 4 merkebin, 30 kile arpasını almışlardır. Ayrıca köyde bulunanlardan 21700 kuruş gasbetmişlerdir⁸⁰.

HAYRIYE KÖYÜ

Köy harp dahilinde kaldığı için bütün evleri yıkılmıştır. Hayvanlar düşman gelmeden önce kaçırıldığı için Yunanlılar sadece dört hayvan ala-

⁷⁹ ATASE Arş. Kl: 687, D: 141, Fh: 69, 1, 69-2, 69-3 Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Yıl: 41, Sayı: 93, (Ocak 1992) Belge No: 2404.

⁸⁰ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1.

bilmişlerdir. Bununla beraber, caminin halı ve kilimleriyle, evlerde buldukları diğer eşyayı yağma etmişlerdir⁸¹.

SAVCIBEY (AKTAŞ) KÖYÜ

Köy düşman işgalinden önce boşaltıldığı için can ve mal kaybı olmamıştır. Evler yakılmamıştır. Bununla beraber köylünün bir hayli eşyası zarar görmüştür⁸².

KAMURANTEKKE (DORUK) KÖYÜ

Köyde 25 ev Yunanlılar tarafından yakılmıştır. Bu arada eşya ve zahire de gasbetmişlerdir. Hayvan ve insan zayiatı yoktur⁸³.

HABİTABAT KÖYÜ

Düşman işgalinden önce, hayvanlarını ve kıymetli eşyalarını Sakarya'nın öbür tarafına naklettiklerinden pek fazla zayıat olmamıştır. Köyde kalanlar Yunanlıların hakaret ve işkencelerine maruz kalmışlardır. Her gün köye gelen Yunan askerine tavuk ve yumurta vermek zorunda bırakılmış ve böylece evlerini yakılmaktan kurtarmışlardır. Bu arada daha fazla işkence görmemek için zaman zaman aralarında para toplayarak Yunan askerlerine vermek zorunda kalmışlardır⁸⁴.

KÜRE KÖYÜ

Köy düşman kuvvetlerinin ayağı altında kalmıştır. Yunan askerleri köyün ileri gelenlerinden Muhtar Halil Ağa, Hatip Hüseyin Efendi, Emekli Yüzbaşı Hüseyin Efendi, Hafız Ahmet Efendi adlarındaki kişilere tehdit ve hakaret etmek suretiyle para almışlardır. Nitekim 27 Mart 1921'de köye gelen Yunan askerleri köylüden 200 lira para istemişlerdir. Köylüler "bu köy fakir bir köydür. Bu kadar para bulamayız. deyince köy yanındaki bir iki evi kundaklamaya kalkmışlar hatta ateşe vermişlerdir". Köylü istedikleri parayı vermek suretiyle kurtulmuştur. Bu arada köyden tavuk ve yumurta da almışlardır⁸⁵.

⁸¹ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-58.

⁸² ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-59.

⁸³ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-79.

⁸⁴ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-16.

⁸⁵ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-16.

SIRHOCA KÖYÜ

25 Mart 1921'de köye gelen Yunan askerleri 70 haneden ibaret olan köyün cemisi ile, 48 hanesini ve okulunu eşyalarıyla beraber yerle bir etmişlerdir. Ayrıca köy halkından Bayraktar oğlu Ali, Hacı Hayri'nin Mehmet, Koca Ali'nin Süleyman ve Sarı Hasan'ın Abdullah'a ait çok sayıda hayvanı gasbetmişlerdir. Köy ahalisi daha önce tedbir aldığından ırz ve namuslarını korumuşlardır⁸⁶.

HAMİDİYE KÖYÜ

Yunan askerleri, bu köyden 14 kişiyi çeşitli işkencelerle şehit etmişler. Köyde bulunan çok sayıdaki hayvanı gasbetmişlerdir. Ambarlarda buldukları zahireyi de almışlardır. Verdikeri zararın değeri, 126200 lira civarındadır⁸⁷.

ZEYVE (DEREBOYU) KÖYÜ

Köy heyetinin 10 Nisan 1921 tarihli tutanağına göre Yunanlıların burada işledikleri insanlık dışı fiilleri de şöyledir;

“1- Halkı 25 Mart 1921 günü köy camiine toplayarak şimdi hepinizi yakacağız, para çıkarınız tehdidiyle bütün halk soyulmuş, göze dokunur elbiseleri gasbedilmiştir.

2- Bütün evlere girilerek kıymetli eşyalar yağma edilmiştir. Bu arada caminin kilimleri de alınmıştır. Derelere kaçırılan hayvanlar dahi toplanarak Söğüt'e nakledilmiştir.

3- Dağlara, ağaçlıklar arasına kaçan köy kadınlarının bir kısmı basılarak ırz ve namuslarına tecavüzatta bulunulmuştur.

4- Köyün bütün hububatı yağma edilmiştir. Yiyecek hiçbir şey bırakmamışlardır. Gidecekleri gün taşıyamadıkları un, makarna, erişte gibi yiyecekleri çamur, kül içine atmışlar, içlerine pislik karıştırmak suretiyle yenmez hale getirmişlerdir.

5— Köyde keçi, koyun öküz, tavuk horoz vs. hiç bir hayvan bırakmamışlardır.

6- Köyde kalanlardan dayak yememiş işkence görmemiş kimse yoktur. Yetmişlik ihtiyar kara Hasanoğlu Ahmet Ağa'nın sırtı kanlar içindedir. Kara Mehmet oğlu Mustafa'nın kafasında da ayrıca yara vardır.

⁸⁶ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-8.

⁸⁷ ATASE Arş. Kl: 686, D: 136, Fh: 1-10.